

Posledice hladne vojne

Uvod

- Hladna vojna – železna zavesa
- Žarišča hladne vojne:
  - Nemško vprašanje
  - Avstrijsko vprašanje
  - Tržaško vprašanje
  - Jugoslavija

Hladna vojna

- Hladna vojna je oznaka za **napeto politično stanje med zahodnimi in vzhodnimi silami:**
  - trajala je od konca druge svetovne vojne (1945) do razpada Sovjetske zveze (1990).
  - Hladna vojna je imela veliko značilnosti vojne:
    - grožnje,
    - diverzije,
    - visoke stroške za oboroževanje,
    - spopade oboroženih sil z protestniki (Madžarska, Čehoslovaška) ,
    - vendar neposrednih vojaških bitk v Evropi ni bilo.

Delitev Evrope na vzhod in zahod

- Evropo so pred nacističnim režimom rešili **zavezniki**:
  - **ZDA in Sovjetska zveza** (porazili so Nemce s pomagači v Avstriji, Italiji...).
- Med SZ in zahodnimi silami (vključno z ZDA) je pričela **naraščati napetost**, ki je bila sicer vidna že med drugo svetovno vojno.
- Nastala sta dva bloka: vzhodni in zahodni

Zahodna Evropa

- VB in ZDA so se z **atlantsko listino** (1941) zavezale, da bodo tudi po vojni podpirale svobodne volitve in samoodločbe narodov.
- ZDA so želele krepiti svoj kapitalistični vpliv v zahodni Evropi.
- 1949 so sklenili **NATO pakt** (North Atlantic Treaty Organization – Severnoatlantska obrambna organizacija),
- V NATO so pristopile poleg VB tudi druge zahodnoevropske države (FR, BE, NL, ŽN...)

Vzhodna Evropa

- Stalin pa je na konferenci v Jalti leta 1945 jasno rekel, da bo njegova država (**SZ**) **ohranila vpliv nad vzhodnimi evropskimi državami**, katere je osvobodil nacistov.
- Nastala sta dva bloka držav in zametki hladne vojne.
- Kot odgovor na NATO pakt je SZ 1955 ustanovila **Varšavski pakt**, v katerega so pristopile vzhodnoevropske države (SZ, PL, BG, HU, RO, V Nemčija).

Vzhod - komunistični režim

- Sovjeti so v treh letih od konca 2. svetovne vojne po V. Evropi vzpostavili komunistične režime v sovjetskem duhu.
- Ljudi so navduševali s **komunističnimi idejami** (družbena lastnina; vsak bo imel, kolikor bo rabil, enakost..),
- Hkrati pa vzpostavljali oblast z enostrankarskim sistemom (**Komunistična partija**).
- Jugoslavija (v njej Slovenija) je bila kasneje neuvrščena – v nobenem od blokov

Železna zavesa

- VBW. Churchill je označil to politično delitev vzhodne in zahodne Evrope kot **delitev z železno zaveso**, skozi katero nekaj časa ni bilo pretoka ljudi in blaga.
- Železna zavesa pomenila pravzaprav pas bunkerjev, opazovalnih stolpov, oz. hsk, ki so bili napetostjo.

Zahod - Marshallov načrt

- **ZDA** so se ustrašile, da bi izgubile svoj vpliv, saj so tudi v Franciji in Italiji komunisti pridobivali podporo.
- Pod geslom, da želijo preprečiti revščino v Evropi, so sprožile Marshallov načrt (**trgovinski sporazum, dotok kapitala**), da bi **pomagale gospodarstvu**
  - privatna lastnina □ **kapitalizem** in
  - hkrati širile podobno družbeno ureditev (večstrankarski sistem □ **demokracija**).
- Vzhodne države se niso smele priključiti temu načrtu.

Oboroževanje

- Po koncu vojne so imele ZDA prevlado nad **jedrskim orožjem**, vendar so 1949 Sovjeti že uspešno preizkusili **atomska bombo**.
- 1957 je SZ izstrelila prvi **satelit** v vesolje,
- ZDA pa so odgovorile z razvojem (bojnih) **raket dolgega dosega z jedrskimi konicami**.
- Zaradi vojn v Koreji in Vietnamu sta bila tudi Evropa in ves svet v strahu pred novo svetovno vojno.

Rakete dolgega dosega

- Rakete lahko letijo 3000 km daleč.
- S sabo nosijo atomsko bombo
- Uničijo lahko cele države...

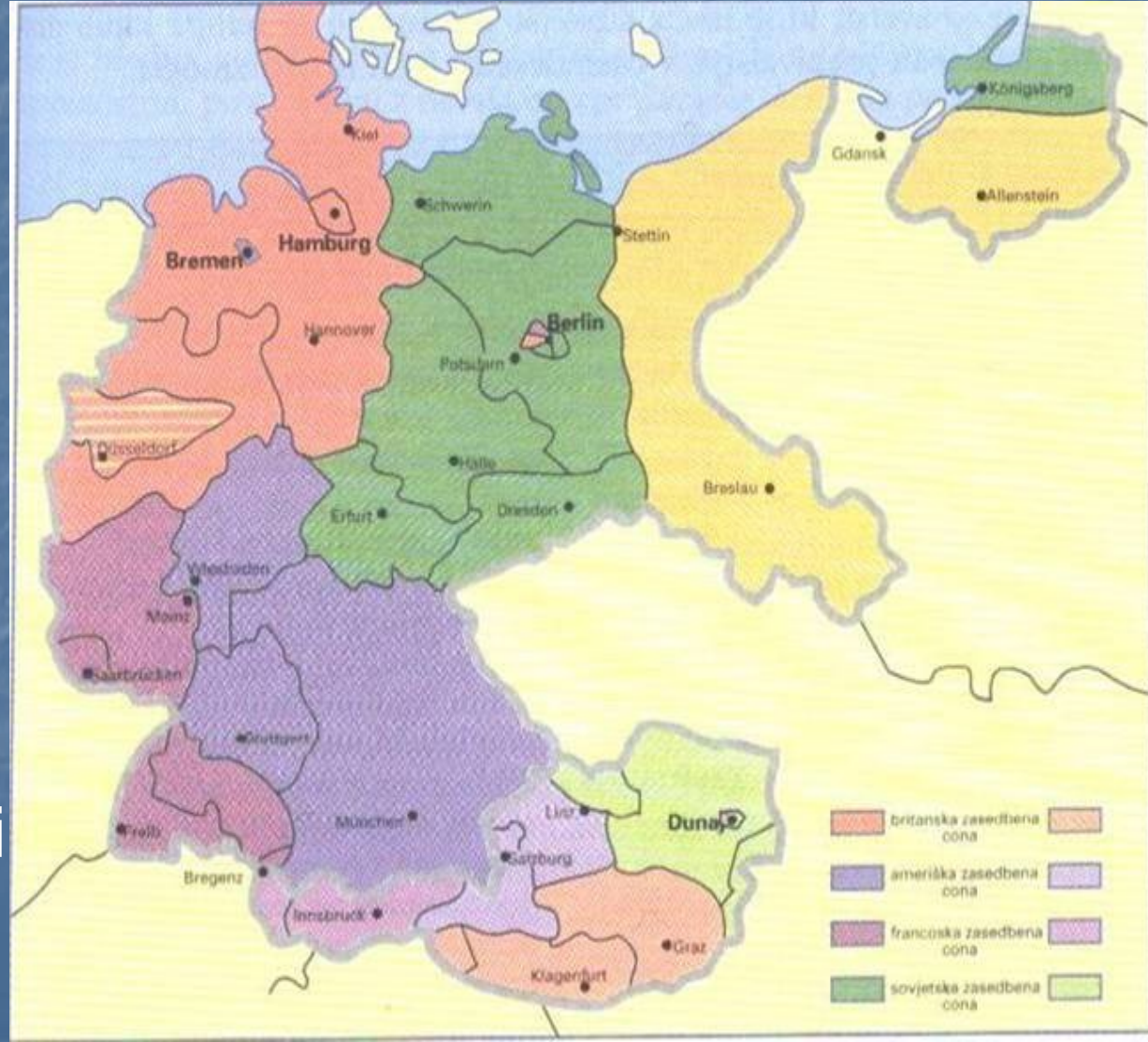

Otoplitev odnosov

- 1972 je sporazum SALT 1 (proti jedrski sporazum) pričel razoroževanje, 1975 pa je helsinška konferenca pripomogla k otoplitvi odnosov med ZDA in SZ.
- Po nekaterih trditvah se je hladna vojna končala že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko so se umirile nekatere večje napetosti med vzhodnim in zahodnim blokom

Nemško vprašanje

1945. leta so zavezniki zasedli Nemčijo in Avstrijo ter ju razdelili na britanski, francoski, sovjetski in ameriški del, da bi oslabili nacizem.

Razdelitev Nemčije

- Sprva so zavezniki (ZDA, VB, SZ) upali, da se bo Nemčija, ko bo očiščena nacizma, uveljavila kot združena demokratična država, ampak **Stalin je hotel uveljaviti svoj vpliv v celi vzhodni Nemčiji.**
- Nemčija (še posebej Berlin) je postala eno največjih možnih žarišč hladne vojne.
- Do leta 1948 so končali gospodarsko in politično delitev Nemčije:
  - na zahodu se je uveljavljal kapitalizem (gospodarstvo si je opomoglo),
  - na vzhodu pa komunizem (plansko gospodarstvo ni bilo najbolj uspešno).

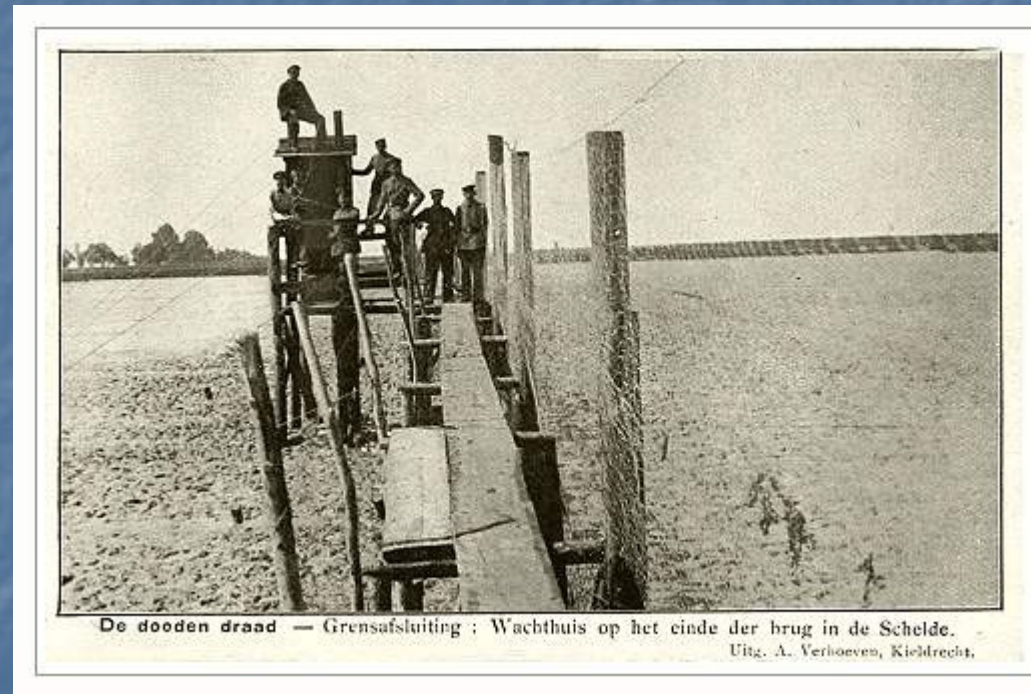
Delitev Nemčije 1949 - 1990

Dve državi....

Beg na zahod

- Po koncu vojne je več kot 2,5 milijona ljudi prebегnulo iz V v Z del Nemčije, saj so bili tam izgledi za zaposlitev in boljše življenje brez terorja...

Delitev Berlina

- Železno zaveso so najbolj občutili prebivalci Berlina,
  - ki je bil tako kot Nemčija, **razdeljen na štiri zavezniške dele,**
  - čeprav je ležal **globoko v sovjetskem delu Nemčije.**
- SZ (Stalinu) ni šlo v račun, da je sredi njihovega ozemlja v Vzh. Nemčiji precejšnji del Berlina pod vplivom zahodnih sil.

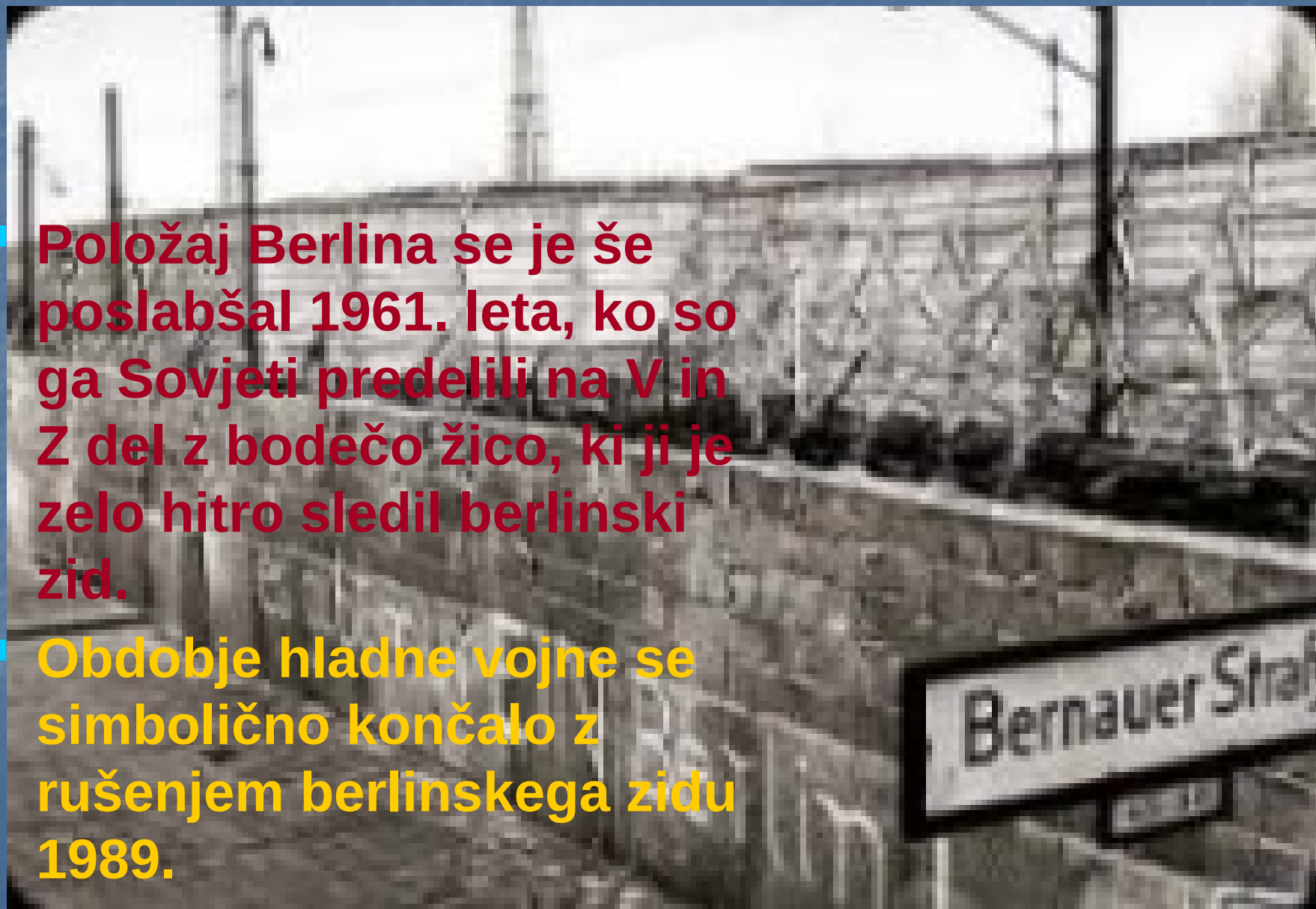
Okupacija Berlina

- **Junija 1948** so sovjetske sile zaprle vse zahodne dostope v mesto Berlin, da bi izrinile zahodne zaveznike iz njihovih 3 con.
- **Do pomladi 1949** je Stalin držal Berlin dobesedno pod okupacijo, ljudje se niso smeli prosto gibati, imeli so policijsko uro in so stradali.
- Blokado so zahodni zavezniki prebili z **berlinskim zračnim mostom**
  - ameriška in britanska letala so več kot leto dni dovažala zaloge goriva, hrane in zdravil v svoj del Berlina.

Berlinski zid

- **Položaj Berlina se je še poslabšal 1961. leta, ko so ga Sovjeti predelili na V in Z del z bodečo žico, ki ji je zelo hitro sledil berlinski zid.**

- **Obdobje hladne vojne se simbolično končalo z rušenjem berlinskega zidu 1989.**

Avstrijsko vprašanje

- Podobno kot Nemčijo so zavezniki 1945. leta zasedli tudi **Avstrijo in jo razdelili na britanski, francoski, sovjetski in ameriški del**, da bi oslabili nacizem.
- Avstrija jo je bolje odnesla. Kljub uspehom SZ pri uvajanju komunizma po vzhodni Evropi, se Sovjetom v Avstriji to ni posrečilo.
- S ponovno uveljavitvijo demokracije v Avstriji so se okupacijske sile umaknile.

Avstrijska državna pogodba

- Po pogodbi o neodvisnosti (avstrijska državna pogodba) 1955 so odšle iz Avstrije še zadnje okupacijske čete,
- Avstrija je na sovjetsko vztrajanje v zameno sprejela nepreklicno **nevtralnost** in se **odrekla vsem pravicam do nove združitve z Nemčijo.**

Avstrijska Koroška

- Jugoslovanski partizani so 1945 osvobodili Koroško vse do Celovca, vendar so se morali na zahtevo VB umakniti s Koroške (v 3. tednih)
- 1947 je začela Jugoslavija diplomatski boj za avstrijsko Koroško, s podporo SZ so v **avstrijsko državno pogodbo vnesli vprašanje zaščite slovenske manjšine.**

Koroški Slovenci

- Leta 1949 so v Parizu sklenili, da ostanejo avstrijske meje nespremenjene
  - koroški Slovenci so ostali v Avstriji.
- Do leta 1958 je bila v Avstriji ustanovljena vrsta protislovenskih nemško nacionalnih organizacij,
  - ki so si zadale nalogo germanizirati koroške Slovence

Tržaško vprašanje

- Šlo je za vprašanje, kateri državi bo Trst pripadal po drugi svetovni vojni.
- Trst so osvobodili slovenski partizani:
  - Spomladi 1945 so proti Trstu hiteli britanski vojaki iz severne Italije,
  - iz slovenske strani pa partizani.
- Trst je imel večinsko italijansko prebivalstvo s slovensko manjšino in slovenskim prebivalstvom v zaledju.

Delitev na cone

- Trst je bil največje jadransko pristanišče, zato je tu postalo **prvo žarišče največjih evropskih kriz med hladno vojno**
  - Borili so se za politični, vojaški in strateški nadzor nad Trstom.
- Ker se vzhod in zahod nista mogla takoj dogovoriti, sta okoli Trsta – na Primorskem - nastali cona A in cona B.
- **Cono A so nadzirali Italijani, cono B pa Jugoslavija.**

Delitev Primorske na coni A in B

Osimski sporazum

- Po zaslugi velikih sil je bil leta 1954 sklenjen kompromis, da je Trst s cono A pripadal Italiji.
- V času pogajanj je bila zopet nevarnost vojne (z obeh strani meje so bili vkopani vojaki-italijanski oziroma jugoslovanski).
- Tržaško vprašanje naj bi bilo dokončno rešeno **1979, ko je bil podpisan Osimski sporazum**

Jugoslavija

- Leta 1946 je nastala Federativna ljudska republika Jugoslavija (FLRJ) , ki je združevala 6 republik, tudi Slovenijo.
- Takrat je imela nanjo Sovjetska zveza še močan vpliv (marsikaj je bilo narejeno po njenem vzorcu, tudi komunistična partija).

Informbiro

- Informbiro je kratica za Komunistični informacijski biro (1947-1955),
- To je bila nekakšna **povezovalna organizacija vseh komunističnih strank** in kasneje komunističnih držav v Evropi,
- **Organizacija je bila pod neposrednim vodstvom Stalina.**
- Ustanovljena je bila:
  - da rešuje medsebojna vprašanja komunističnih strank,
  - da enotno nastopa v svetu v imenu komunizma in
  - da obvešča javnost o stanju Komunističnih partij, zlasti v načelnih zadevah

Titov spor s Stalinom

- 1948 se je Tito sprl z Informbirojem, ker ni želel komunizma po sovjetskem vzorcu, ampak **socializem**, ki bi ga svobodno urejal,
- Hotel je veliko federacijo, v katero bi vključil tudi Albanijo in Bolgarijo (česar sicer njihovi komunisti niso podpirali – proti pa je bil seveda tudi Stalin)
- Tito je zaradi upora proti Stalinu na svojo stran pridobil Ameriko in simpatije zahodnega sveta (gospodarska pomoč).

Jugoslovanski politični obračun

- Takrat je bila velika nevarnost nove vojne, saj je Stalin za vsako ceno hotel Tita pod svojim okriljem
- Ker so nekateri jugoslovanski komunisti podprli Stalina, je jugoslovanska oblast začela izvajati **aretacije in likvidacije** tako imenovanih Informbirojevcev.
- Leta 1949 je **Tito ustanovil Goli otok**, koncentracijsko taborišče za tiste, ki so ali naj bi podpirali Stalina.

Konec žarišča v YU

- Spor med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo se je končal po Stalinovi smrti,
- uradno pa je bil spor zglajen **leta 1956 s srečanjem Tita in Hruščova**, novega ruskega generalnega sekretarja Komunistične partije Sovjetske zveze.
- **Jugoslavija je ostala neuvrščena država.**

Viri

- Hladna vojna: Družinska enciklopedija Guinness, Slovenska knjiga, Ljubljana 1998, str. 450-451
- Atlas evropske zgodovine Slovenska knjiga, Ljubljana 1995, str. 180-191
- Velika družinska enciklopedija zgodovine, Mladinska knjiga, Ljubljana 2006, str. 229-230
- Enciklopedija Slovenije, Mladinska knjiga, Ljubljana 1991, zvezki 5, 8, 13.
- Vlado Ribarič: Nevidna vojna, Tehniška založba Slovenije